

УДК: 376.33-378.6

DOI: 10.15587/2519-4984.2025.331580

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОМУ СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

М. І. Берегова

The article is devoted to the development and implementation of methodological approaches for training future specialists who will provide psycho-pedagogical support to children with psychophysical developmental disorders in inclusive education settings. The authors base their research on modern theoretical principles of inclusive pedagogy that take into account the specific developmental characteristics of children with special educational needs, and they emphasize the necessity of integrating practical skills with theoretical knowledge. An important component of the study is the analysis of current pedagogical technologies and methods, particularly the use of interactive teaching forms, differentiated educational programs, and multidisciplinary collaboration among specialists working with children with special educational needs.

The paper highlights the formation of core competencies in students, which are essential for organizing effective support for children with psychophysical developmental disorders. In particular, it elucidates the methodological foundations that ensure the harmonization of theoretical knowledge and practical abilities in the field of psycho-pedagogical support. Moreover, the role of integrating modern information technologies and adaptive tools in creating a favorable learning environment both within educational institutions and in the context of working with a child's family is examined.

The most pressing issues in the preparation of future specialists include an insufficient level of practical skills, the fragmented implementation of innovative technologies, and a lack of a systematic approach to developing individualized corrective programs. The proposed methodology, based on the integration of pedagogical, psychological, and technological components, is designed to provide comprehensive support to children with psychophysical developmental disorders, which is a decisive factor for their successful social adaptation and participation in inclusive education.

The practical significance of the study lies in the development of a universal approach to specialist training that will contribute to enhancing the quality of psycho-pedagogical support for children, ensuring their adaptation within the general education environment, and implementing the principles of inclusive education at the national level

Keywords: *inclusive education, psychological and pedagogical support, teaching methodology, psychophysical development disorders*

How to cite:

Berehova, M. (2025). Methodology of training students in psychological and pedagogical support of children with sen in the conditions of inclusion. ScienceRise: Pedagogical Education, 2 (63), 21–25. <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2025.331580>

© The Author(s) 2025

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Сучасна освітня система базується на принципах інклюзивності, які гарантують рівний доступ до якісного навчання для кожної дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей. Особливу увагу приділяють дітям з психофізичними порушеннями, для яких необхідно створити спеціальні умови, що сприятимуть повному розкриттю їх потенціалу, соціальній адаптації та інтеграції у суспільство. У цьому контексті важливим елементом є психолого-педагогічне супроводження як дітей, так і їхніх родин у середовищі інклюзивного навчання, що дозволяє індивідуально підійти до потреб кожного учня.

Основна мета психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку полягає у створенні умов, які сприяють розвитку когнітивних, емоційно-вольових та соціальних навичок, а також у наданні підтримки педагогічному колективу та батькам протягом усього процесу навчання та виховання. Цей комплекс заходів включає всебічну діагностику, корекційно-розвивальну роботу, консультування та адаптацію навчального середовища під індивідуальні потреби кожної дитини.

Таким чином, психолого-педагогічне супроводження дітей з психофізичними порушеннями виступає невід'ємною складовою інклюзивної освіти, спрямованою на створення умов для їх гармонійного

розвитку, ефективного навчання та успішної соціальної інтеграції, з урахуванням їхніх унікальних можливостей та специфічних потреб.

Підготовку майбутніх фахівців до психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку будемо розглядати як процес формування у них здатності вирішувати професійні завдання, що стосуються організації спільного навчання дітей з нормальним і порушеним розвитком. Результатом такої підготовки є формування у педагогів готовності і здатності ефективно працювати в умовах інклюзивного навчального закладу.

2. Літературний огляд

В Україні проблеми психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку досліджували багато відомих вчених, які зробили значний внесок у розвиток цієї галузі: Гречко Л. [1], Реброва О. [2], Дмитрієва І. [3], Савінова Н. [4], Малишевська І. [5], та інші.

Цимбал-Слатвінська С. представила модель професійної підготовки майбутніх логопедів у контексті інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти [6], тоді як Колупаєва А. і Таранченко О. охарактеризували особливості навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища [7].

Прохоренко Л., Бабяк О., Засенко В. та Ярмола Н. визначають специфіку супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах навчання в початкових інклюзивних школах [8]. Кіндрачук Н. досліджувала історичне становлення логопедичної роботи в умовах інклюзії, виокремивши сім етапів розвитку теоретичних та практичних основ спеціальної освіти, зокрема логопедії, та застосування її методологічних підходів в інклюзивному освітньому просторі України протягом ХХ – початку ХХІ століття [9]. Васильєва Г. розробила модель формування методичної компетентності педагогічних працівників загальноосвітніх закладів у умовах інклюзивного середовища [10]. Савінова Н. і Карпенко К. описали шляхи підготовки майбутніх вчителів-логопедів до роботи в умовах інклюзії [11].

За визначенням О. Ребрової, психологічний супровід дітей з порушеннями психофізичного розвитку та їх батьків – це багатокомпонентне утворення і має різні елементи, форми, умови, засади і особливості та розглядається з міждисциплінарних позицій різних підходів: гуманістичного, системного, феноменологічного, особистісно зорієнтованого та родинно-центрованого [2].

За визначенням, яке дається у «Положенні про команду психолого педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти», психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, яка включає в себе надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг [12].

Наталія Савінова підкреслює, що ефективний супровід дітей в інклюзивних освітніх середовищах повинен бути комплексним і індивідуалізованим. За її словами, ключ до успіху полягає в тісній взаємодії

між педагогами, психологами, спеціалістами з реабілітації та родинами учнів, що дозволяє створити сприятливі умови для повноцінного розвитку дитини [4].

Науковиця акцентує увагу на необхідності адаптації навчального простору і методик до особливостей кожного учня, орієнтуючись на його індивідуальні потреби. Вона стверджує, що інтеграція дітей з особливими освітніми потребами – це не лише передача академічних знань, а й формування соціальних, емоційних та комунікативних навичок, які є вирішальними для їхньої соціальної адаптації [4].

Але проблема навчання студентів психолого-педагогічному супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії ґрунтовно не була досліджена.

3. Мета та завдання дослідження

Мета статті – розробка та обґрунтування інтегрованого підходу до навчання майбутніх фахівців організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Вивчити сучасні концепції інклюзивної педагогіки та психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

2. Визначити ключові підходи та моделі роботи з цією категорією дітей.

3. Сформулювати модель психолого-педагогічного супроводу, що базується на інтеграції теоретичних знань і практичних навичок.

4. Матеріали і методи

У дослідженні застосовано комплексний підхід, що поєднує як теоретичний, так і практичний аналіз. Основним матеріалом для дослідження послужили наукові праці, методичні посібники, нормативно-правові документи, що регулюють питання інклюзивної освіти та супроводу дітей із спеціальними освітніми потребами.

Для пошуку джерел інформації дослідження були використані різноманітні ресурси: наукові бази даних: Scopus, Web of Science, Google Scholar, офіційні освітні платформи та аналітичні звіти: UNESCO, Міністерство освіти і науки України, праці видатних дослідників у галузі психолого-педагогічного супроводу, інклюзивної освіти та корекційної педагогіки, фахові журнали.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Психолого-педагогічний супровід дітей із особливими освітніми потребами – це комплексний, тривалий і динамічний процес, який реалізується психологічною службою навчального закладу за допомогою інтегрованої системи заходів. Цей процес можна умовно поділити на п'ять взаємопов'язаних компонентів:

– безперервний моніторинг стану дитини. Постійне спостереження за медико-психологічним та психологопедагогічним статусом дитини дозволяє відстежувати динаміку її психічного розвитку та своєчасно виявляти потребу у корекційних заходах;

– створення сприятливого соціально-психологічного середовища. Формування умов, що сприяють оптимальному розвитку психіки дитини в суспільстві, є ключовим для її адаптації та ефективної інтеграції;

– регулярна психологічна допомога дітям. Систематичне проведення консультування, психокорекції та надання емоційної підтримки сприяють корекції порушень психофізичного розвитку та забезпечують гармонійний розвиток дитини;

– супровід і підтримка батьків. Неперервна робота з родинами дітей, які мають проблеми в розвитку, допомагає батькам краще розуміти потреби своїх дітей та забезпечує ефективну підтримку у процесі навчання і виховання;

– організація життєдіяльності в соціумі. Планування та впровадження заходів, що враховують індивідуальні психічні та фізичні можливості дітей, дозволяє їм активно взаємодіяти із середовищем та реалізовувати свій потенціал у повсякденному житті [9].

Такий системний підхід дозволяє забезпечити індивідуалізовану підтримку кожної дитини, сприяє її соціальній адаптації та сприяє всебічному розвитку в умовах інклюзивної освіти.

Було розроблено консалтингову програму підготовки майбутніх фахівців для роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, що отримала назву «Психолого педагогічний супровід дітей з ООП в умовах освітнього інклюзивного простору». Організація змісту програми за кредитною системою дозволила структурувати навчальну інформацію на основі результатів експериментальних досліджень проблем, з якими стикаються студенти, а також з урахуванням як негативних, так і позитивних тенденцій розвитку інклюзивної практики. Виділені кредити охоплюють чотири основні групи критеріїв, які визначають готовність майбутніх фахівців до роботи в умовах інклюзивного навчання, при цьому кожен кредит тісно інтегрований з іншими складовими програми.

Основна мета цієї програми полягає у підвищенні професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері психолого педагогічного супроводу в умовах інклюзивної освіти.

Реалізація програми спрямована на рішення низки ключових завдань:

– Уточнення сутності інклюзивної освіти. Забезпечення глибокого розуміння майбутніми педагогами основних ціннісних та цільових установок інклюзивної освіти.

– Формування емоційної компетентності. Створення умов для розвитку здатності до емпатії та підтримання власної емоційної стабільності, що є необхідними для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

– Впровадження сучасних технологій. Розвиток умінь ефективно відбирати та використовувати сучасні технології і методики навчання в організації спільного навчального процесу для дітей з нормальним і порушеним розвитком, враховуючи специфічні освітні потреби дітей з вадами психофізичного розвитку.

– Міждисциплінарна співпраця. Створення умов для формування навичок роботи в міждисцип-

лінарних командах, які надають комплексний психолого-педагогічний супровід кожній дитині з особливими потребами та інтегрують її у звичайне освітнє середовище.

– Адаптація освітніх програм. Навчання майбутніх фахівців розробці індивідуальних адаптованих освітніх програм для дітей з особливими потребами, які навчаються в умовах інклюзії.

– Розвиток комунікативних навичок. Формування вмінь ефективного спілкування з різними категоріями осіб у рамках інклюзивного навчального закладу.

– Підвищення професійної самоосвіти. Стимулювання педагогів до постійного професійного росту і розвитку здатності аналізувати актуальні проблеми інклюзивної практики.

Такий інтегрований підхід сприяє забезпеченню високої якості підготовки фахівців для роботи в інклюзивних середовищах, що, своєю чергою, дозволяє створити оптимальні умови для навчальної та соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами.

Розроблена програма підготовки майбутніх фахівців для роботи в умовах інклюзивного освітнього простору інтегрує психолого-педагогічний супровід як одну з ключових складових і представлена п'ятьма кредитами:

1. «Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен». Цей кредит охоплює теоретичні засади інклюзивної освіти, її соціально-педагогічний контекст та ціннісні установки, що лежать в основі сучасних підходів до навчання.

2. «Технології, методи і форми організації інклюзивної освіти». Містить розгляд сучасних технологій та методик, що сприяють організації навчального процесу в умовах інклюзивного простору, а також засоби адаптації навчального середовища.

3. «Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами». Цей кредит орієнтований на формування спеціальних компетенцій для надання належної психолого-педагогічної підтримки учням з порушеннями психофізичного розвитку та акцентує увагу на індивідуальному підході як до дітей, так і до їхніх родин.

4. «Технології формування толерантності в умовах інклюзивного навчального закладу». Присвячений розробці та впровадженню методик, спрямованих на розвиток толерантності, формування позитивних міжособистісних відносин та створення сприятливого соціокультурного середовища.

5. «Аналіз та самоаналіз діяльності команди супроводу в умовах інклюзії». Фокус цього кредиту – оцінка ефективності практичної діяльності майбутніх фахівців через аналіз їхнього професійного досвіду, самооцінку та розробку рекомендацій для вдосконалення процесу супроводу.

Вибір тематики та розподіл кредитів визначено з урахуванням двох основних чинників: по-перше, основна спрямованість програми полягає у розвитку професійної компетентності майбутніх корекційних педагогів, що повинні володіти навичками вирішення широкого кола завдань з організації інклюзивної освіти та надання психолого-педагогічного супрово-

ду; по-друге, враховано спектр проблемних питань і труднощів, з якими стикаються педагогічні працівники при впровадженні інклюзивних практик, що було визначено на етапі констатації проблем.

Кожен кредит має свою специфіку, проте спільно вони сприяють формуванню комплексної мотиваційно-емоційної, дидактично-технологічної, деонтологічно-мовленнєвої та рефлексивно-практичної готовності майбутніх фахівців.

До кожного кредиту входять проблемні завдання, розв'язання яких передбачає:

– розробку алгоритмів подолання конкретних проблем;

- заповнення існуючих прогалів у знаннях;
- систематизацію отриманої інформації;
- проведення порівняльного аналізу;
- представлення проектних рішень або моделей, що демонструють практичний результат.

Кожен кредит містить наступні складові частини:

1. Пояснювальна записка, в якій визначено мету, завдання кредиту й описані професійні завдання.
2. Навчальний план з основним змістом кредиту.
3. Очікувані результати та встановлені рівні засвоєння матеріалу.
4. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення, яке реалізоване через кейс-методику.
5. Контрольно-вимірні матеріали.
6. Бібліографічний перелік основної та додаткової літератури.

Таким чином, інтеграція психолого-педагогічного супроводу в структуру програми забезпечує формування ключових компетенцій майбутніх корекційних педагогів, сприяє їхній професійній підготовці та створенню оптимальних умов для роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Дослідження не вичерпує усіх аспектів даної проблеми. Подальшого вивчення вимагають питання аналізу сучасних педагогічних технологій та методик, зокрема, використання інтерактивних форм навчання, диференційованих навчальних програм і мультидисциплінарної взаємодії фахівців, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами.

6. Висновки

1. Системний підхід, що інтегрує сучасні технології, інноваційні методики інклюзивного навчання та психолого-педагогічного супроводу, сприяє підвищенню якості освіти та забезпечує успішну адаптацію дітей у загальноосвітньому середовищі. Отримані результати підтверджують перспективність програмного підходу, який може стати основою для подальшого вдосконалення педагогічних стратегій з метою забезпечення ефективної інклюзії на національному рівні. Подальші дослідження в цій галузі сприятимуть підвищенню якості психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами та відкриють нові можливості для їхньої соціальної інтеграції.

2. У статті визначено основні підходи та моделі роботи з дітьми, які мають порушення мовлення. Окреслено ефективні стратегії психолого-педагогічного супроводу, спрямовані на корекцію мовленнєвих труднощів та розвиток комунікативних навичок. Зроблено акцент на використанні інтерактивних методик, адаптованих освітніх програм та мультидисциплінарному співробітництві фахівців для забезпечення всебічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

3. Розроблена програма «Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в умовах освітнього інклюзивного простору» демонструє, що інтеграція психолого-педагогічного супроводу в підготовку майбутніх фахівців сприяє формуванню ефективних професійних компетенцій. Мультикредитна система дозволила структурувати навчальний матеріал на основі результатів експериментального дослідження, що враховували як позитивні, так і негативні тенденції розвитку інклюзивної практики, і забезпечила чіткий розподіл завдань за основними аспектами інклюзивної освіти.

Структурування програми за п'ятьма кредитами охоплює всі важливі аспекти навчальної та практичної роботи – від соціально-педагогічних засад та організаційних технологій інклюзивної освіти до аналізу діяльності корекційних педагогів. Такий підхід забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, що необхідно для вирішення широкого спектру професійних завдань у сфері супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Програма спрямована на розвиток мотиваційно-емоційної, дидактично-технологічної, деонтологічно-мовленнєвої та рефлексивно-практичної готовності майбутніх спеціалістів, завдяки чому вони набувають здатності аналізувати проблемні ситуації, розробляти алгоритми вирішення завдань, створювати індивідуально адаптовані освітні програми і ефективно співпрацювати з колегами та сім'ями дітей.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Література

1. Гречко, Л. М. (2006). Психологічний супровід дітей з вадами психофізичного розвитку в загальноосвітній школі. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Сер.: Соціально-педагогічна, 6, 247–250.

2. Реброва, О. О. (2021). Аналіз ефективності програми психологічного супроводу батьків, які виховують дітей раннього віку з особливими освітніми потребами. *Габітус*, 27, 33–37. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.27.5>
3. Дмитрієва, І. В. (2016). Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти*, 7 (1), 90–99. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2016_7%281%29__11
4. Савінова, Н. В., Берегова, М. І. (2022). Компетентісно зорієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців спеціальної та інклюзивної освіти. Миколаїв: Видавець Румянцева Г. В., 240.
5. Малишевська, І. А. (2018). Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психологопедагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Умань: Візаві, 386.
6. Цимбал-Слатвінська, С. (2019). Модель професійної підготовки майбутніх логопедів у інформаційно-освітньому середовищі закладів вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (85), 105–117.
7. Колупасва, А. А., Таранченко, О. М. (2019). Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: Вид-во «Ранок», 304.
8. Прохоренко, Л. І., Бабяк, О. О., Засенко, В. В., Ярмола, Н. А. (2020). Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід. Харків: Вид-во «Ранок», 160.
9. Кіндрачук, Н. (2023). Логопедична робота в умовах інклюзії: історична ретроспектива теоретичного та практичного досвіду спеціальної освіти в Україні протягом XX – початку XXI ст. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*, 161–164. Available at: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/29733/1/30_Kindrachuk.pdf
10. Васильєва, Г. (2021). Організаційно-педагогічні умови формування методичної компетентності працівників освіти інклюзивної форми навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (106), 194–211.
11. Савінова, Н. В., Карпенко, К. М. (2024) Професійна педагогічна ідентичність як проблема професійного самовизначення та становлення майбутнього вчителя-логопеда. *Інноваційна педагогіка*, 1 (70), 58–62
12. Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (2024). Наказ Міністерства освіти і науки № 1713. 09.12.2024. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1982-24#Text>

Received 01.04.2025

Received in revised form 24.04.2025

Accepted 15.05.2025

Published 30.05.2025

Марія Ігорівна Берегова, кандидат педагогічних наук, кафедра соціальної роботи, педагогіки і логопедії, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54003

E-mail: beregova3103@gmail.com